

Ústav translatologie
6. září 2015

Oponentský posudek disertační práce Jiřího Rambouska „K počátkům a vývoji českého překladu dětské literatury z angličtiny“

Doktorská práce Jiřího Rambouska se zabývá překlady dětské literatury z anglofonních kultur do češtiny, od národního obrození po 1. polovinu 20. století, u opakovaně překládaných děl sleduje i poválečný vývoj a dotýká se současnosti. Na jedné straně plní přehledovou funkci tím, že shrnuje jednotlivé žánry a zmiňuje nejdůležitější představitele a české převody, na straně druhé tento historiografický přehled překračuje svými případovými studii, detailními informacemi o jednotlivých vydáních a rozbory různých překladů a adaptací originálu. Nejvíce prostoru je věnováno Carrollově *Alence* – v tomto ohledu disertace navazuje na Rambouskovu diplomovou práci a dlouholetý zájem – a fenoménu *Robinson Crusoe*, dále pak *Chaloupce strýčka Toma* od Harriet Beecher Stoweové a několika dalším významným autorům, jako je Milne, Kipling, Habberton a Grahame. Rambousek se zaměřuje na díla, která sehrála ve vývoji světové dětské literatury stěžejní roli a mají přesah do současnosti.

Práce má dvě části – bibliografickou a analytickou. Bibliografická se velmi záslužně nese v duchu angloamerické bibliografie (Rambousek cituje pouze Greethamovu knihu, z níž vychází), která se tradičně zabývá textologií a týká se zejména dřívějších autorů (v první řadě shakespearovské textové kritiky). Druhá část předkládá srovnávací translatologickou analýzu vybraných překladů, především různých verzí Carrollovy *Alenky*. Rambousek se metodologicky opírá o polysystémovou teorii a ukazuje, jak se v rámci literárního polysystému česká dětská literatura ještě výrazněji než literatura pro dospělé vyvíjela pod vlivem překladu. Z počátku se překládalo přes němčinu, anglické předlohy tedy hrály jen okrajovou roli. Na přelomu 19. a 20. století se začalo překládat přímo, vliv anglických textů postupně sílil a obohacoval český systém o nové specifické žánry a moderní imaginativní literaturu pro děti, jež nahradila dřívější didaktický, filantropistický přístup.

Disertace Jiřího Rambouska je velice přínosná a ojedinělá, svými poznatky a postřehy přispívá k hlubšímu pochopení nejen dějin překladu, ale obohacuje i bohemistická studia. Je o to záslužnější, že se zabývá subsystémem, který je základní pro každou kulturu, a navíc

v době, kdy je ho třeba stále připomínat, neboť děti stále méně čtou (skutečnost, na kterou Rambousek kupodivu nepoukazuje). Vyvozuje zajímavé závěry o postavení překladu v dějinách české dětské literatury a české literatury vůbec – dětská literatura je často vnímána jako marginální, tomu odpovídá nakladatelská praxe, která mnohdy volně nakládá s předlohami a překlady, aniž by uvedla autora, výchozí text, jazyk, překladatele apod. Nabízí se ovšem otázka, zda se tato ledabylá nakladatelská i redakční praxe netýká veškeré překladové literatury zejména od roku 1990 a do jisté míry i před ním. Rambousek poučeně pojednává o adaptacích, které jsou častější a vnímané vstřícněji v dětské literatuře než v literatuře pro dospělé, a dále dokládá, že překlady z angličtiny měly zásadní vliv na konstituování některých žánrů a subžánrů v domácí literatuře. Dětská literatura a překladová produkce bývají vnímány jako okrajové, i tak si ale domácí literatura byla vždy vědoma inovační úlohy překladu. Další zvláštností dětské literatury, na kterou Rambousek upozorňuje, je delší životnost starých překladů. Je to dáno tím, že rodiče a dospělí chtějí dětem zprostředkovat text svého dětství.

Rambouskova práce je plná velmi podnětných námětů a informací (např. první překlad *Medvídko Pú* z pera ženy Bohumila Mathesia, nepřiznané verze *Pú*a ve sbírkách pohádek Marie Majerové, Seifertovy verše v *Žabákových dobrodružstvích*, volná adaptace Habbertonovy předlohy od Frýbové apod.). Oceňuji také, jak velmi pečlivě sleduje detailní rozdíly mezi jednotlivými vydáními. Mám jen několik dílčích připomínek, v podstatě formálního rázu.

1. Rambousek se z pochopitelných důvodů zaměřuje na žánry dětské literatury, u kterých překlady z angličtiny sehrály zásadní roli. Z nějakého důvodu téměř nezmiňuje dívčí románek, ani *Robinsonku* Marie Majerové v souvislosti s robinsonádami. Přitom romány L. M. Alcottové *Little Women* a *Good Wives*, velmi vlivné v angloamerickém světě, k nám byly přeloženo již na počátku 20. století (*Malé ženy*, 1919; *Dobré manželky*, 1927), tedy v době, které se disertace věnuje.
2. Na str. 93 se dočteme, že Kiplingova díla *Stalky & Co.* se ujali dva překladatelé, poprvé Pavla Moudrá, jméno druhého překladatele se však nedozvíme. Někdy Rambousek příliš rychle dospívá k závěrům: např. „jinak by ale podrobnější rozbor ukázal, že jde o překlad nejen kvalitní ...“ (str. 86), podrobnější důkaz než toto tvrzení však nedostaneme, nebo zkratkovitě vysvětluje laxní redakční postup marginálním postavením dětské literatury (str. 64-65).

3. Obecně by bylo třeba častěji zapojit bibliografické odkazy – postup v doktorské práci obzvlášť žádoucí. Rambousek problematiku dobře zná, avšak někdy jeho soudy zůstávají na rovině obecných tvrzení, aniž by uvedl, na jaké zdroje se konkrétně odvolává: např. na str. 39 uvažuje o etymologii jména Alice a poznamenává „jak uvádí více zahraničních etymologických zdrojů“, aniž by tyto zdroje zanesl do poznámky. V souvislosti s reportážní adaptací uvádí na str. 72 „často zmiňovaný pohled na překlad jako metatext“, aniž by uvedl, kde přesně je zmiňován. Podobně se dozvíme, opět bez doložení, že anglická tradice je bohatší na nonsense než česká lidová poezie (v kontextu jde o prostonárodní říkadla, str. 121). Volné a různorodé pojetí žánru v literární vědě rovněž zůstává bez odkazů (str. 87). Je třeba vysvětlit, proč a podle koho vnímá Rambousek – proti duchu britské tradice - *Robinsona Crusoe* jako román barokní (str. 70).
4. V několika případech chybí bibliografický údaj: Rambousek odkazuje na studie a monografie Čenkové a kol., Sutherlanda, Lecerclea a Nidy a Tabera, úplné bibliografické údaje ale nikde nenajdeme, neboť nejspíš omylem vypadly ze závěrečného soupisu. Také Rambouskova strategie začlenit úplné bibliografické citace překladů pouze do poznámek není nejšťastnější – standardní přístup zahrnuje na konci práce nejen seznam sekundární literatury, ale i primárních pramenů (kam by patřily i všechny diskutované originály – u *Alenky a Robinsona*, které Rambousek nejčastěji cituje a u kterých často kriticky poukazuje na to, jak nakladatelství opomíjejí identifikaci originálu, by to bylo více než záhodno).
5. Práce by si zasloužila důkladnou korekturu. Obsahuje četné překlepy (vyznačeno v textu), včetně jednoho příčestí (str. 12), a čárky před spojkou „a“ v poměru slučovacím, které je nutné odstranit.

Závěr

Práce Jiřího Rambouska splňuje požadavky kladené na doktorskou disertaci. Velmi pozitivním výstupem této práce bude paralelní vydání všech dosavadních překladů Carrollovy *Alenky* s vysvětlivkami a komentáři, které její autor připravuje a jehož ukázkou najdeme v jedné z příloh. Disertaci vřele doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci „prospěl“.